

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 28. februar 2024 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Henrik Bull
dommer Ingvald Falch
dommer Kine Steinsvik
dommer Thom Arne Hellerslia

HR-2024-420-A, (sak nr. 23-149697STR-HRET)
Anke over Frostating lagmannsretts dom 6. september 2023

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Kaia Strandjord)

mot

A

(advokat Marius Oscar Dietrichson)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Steinsvik:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder spørsmål om det skal gis dom på fullbyrdingsutsettelse med særvilkår om narkotikaprogram med domstolskontroll – ND-dom – ved domfellelse for grov narkotikaovertrødelse.
- (3) A ble 6. januar 2023 tiltalt for overtrødelse av straffeloven § 232 andre ledd, jf. § 79 bokstav c – befatning med en meget betydelig mengde narkotika som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe. Grunnlaget for tiltalen lyder slik:
- «I perioden fra oktober 2020 til 10. februar 2021 i Skien og/eller andre steder, organiserte A omfattende erverv og omsetning av til sammen 102 kilo hasj til Trøndelag og andre steder.
- I Trøndelag benyttet han B og C (C) som mellommenn og formidlere av narkotika, hvoretter D og E lagret narkotikaen.»
- (4) Ved Trøndelag tingretts dom 24. februar 2023 ble A dømt i samsvar med tiltalen til fengsel i fem år. Han ble også dømt til å tåle inndragning til fordel for statskassen av 6 000 000 kroner.
- (5) A anket over straffutmålingen og inndragningen til Frostating lagmannsrett, som 6. september 2023 avsa dom med slik domsslutning:
1. A, f. 00.00.1991, dømmes for overtrødelse av straffeloven § 232 andre ledd, jf. § 231 første ledd, jf. straffeloven § 79 [bokstav] c til en straff av fengsel i 5 – fem – år og 2 – to – måneder.

Fullbyrdelse av fengselsstraffen utsettes etter straffeloven § 34 med en prøvetid på 5 – fem – år på det særvilkår at han gjennomfører narkotikaprogram med domstolskontroll, jf. straffeloven § 37 første ledd bokstav f).

Varetekt kommer til fradrag med 38 dager, jf. straffeloven § [83].

 - 2. A dømmes til å tåle inndragning til fordel for statskassen med 6 000 000 – seksmillioner – kroner jf. straffeloven § 67.»
- (6) Lagmannsretten fant at A var egnet for narkotikaprogram, og at han var i målgruppen for ordningen. Det var innhentet to personundersøkelser i forkant av lagmannsrettens behandling. Lagmannsretten la til grunn at utviklingen A hadde vært igjennom i de siste årene, var helt ekstraordinær, og at ND-dom var den reaksjonen som ga klart størst sannsynlighet for at A ikke ville falle tilbake til nytt rusmisbruk og ny kriminalitet.
- (7) Påtalemyndigheten anket til Høyesterett over reaksjonsspørsmålet. Anken gjaldt både fengselsstraffens lengde og at straffen ble gjort betinget på særvilkår om narkotikaprogram med domstolskontroll.

- (8) Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 13. desember 2023 ble anken fremmet for spørsmålet om vilkårene for å idømme narkotikaprogram med domstolskontroll er oppfylt. For øvrig ble anken ikke tillatt fremmet.
- (9) Under saksforberedelsen for Høyesterett er det innhentet en oppdatert personundersøkelse fra Kriminalomsorgen.

Mitt syn på saken

Vilkårene for å gi dom på narkotikaprogram med domstolskontroll

- (10) Slik saken står for Høyesterett, er spørsmålet om fullbyrdingen av utmålt fengselsstraff på fem år og to måneder helt eller delvis skal utsettes på særvilkår om gjennomføring av narkotikaprogram med domstolskontroll.
- (11) Det følger av straffeloven § 34 første ledd at retten i dom på fengselsstraff kan bestemme at fullbyrdingen helt eller delvis skal utsettes i en prøvetid. Prøvetiden skal i alminnelighet være to år, men kan på nærmere vilkår settes lengre, likevel ikke over fem år, jf. andre ledd. Prøvetiden regnes fra den dagen endelig dom er avsagt.
- (12) Grunnvilkåret for fullbyrdingsutsettelse er at domfelte ikke begår en ny straffbar handling i prøvetiden. Retten kan i tillegg fastsette særvilkår, herunder pålegge en domfelt som samtykker til det, å gjennomføre narkotikaprogram med domstolskontroll, jf. straffeloven § 37 bokstav f.
- (13) Nærmere regler om hvem som kan idømmes ND-dom, og om innholdet i og gjennomføringen av programmet er gitt i forskrift 20. oktober 2017 nr. 1650 i medhold av straffeloven § 38. Formålet er ifølge forskriften § 1 å «forebygge ny kriminalitet, fremme rehabilitering og bidra til å styrke og samordne praktiske hjelpe- og behandlingstilbud for domfelte som er avhengige av narkotika, og som omfattes av ordningen».
- (14) Forskriften § 3 regulerer nærmere hvem som kan idømmes narkotikaprogram. Etter § 3 første ledd omfattes personer «som er avhengige av narkotika», blant annet dersom vedkommende dømmes for «overtredelser av straffeloven § 231 første ledd, § 232 eller legemiddeloven § 31 andre ledd», jf. bokstav a. Ordningen kan altså anvendes ved alle former for narkotikalovbrudd, og forskriften avgrensner ikke mot bruk av ND-dom ved grovere overtredelser.
- (15) Høyesterett har i HR-2019-1643-A avklart forutsetningene for bruk av ND-dom ved grovere narkotikaovertridelser. Saken gjaldt en kvinne som var domfelt etter straffeloven § 232 andre ledd for befatning med nær 10 kilo metamfetamin. Etter fradrag for tilståelse og lang saksbehandlingstid ble straffen fastsatt til fengsel i seks år. Fullbyrdingen ble utsatt i sin helhet på vilkår om gjennomføring av narkotikaprogram. Etter en gjennomgang av bakgrunnen for ordningen, utviklingen i regelverket og tidligere rettspraksis fant førstvoterende støtte for en viss videreutvikling og utvidelse av anvendelsesområdet i grovere narkotikasaker, jf. dommen avsnitt 44. Om forutsetningene for bruk av ND-dom i slike saker heter det deretter i avsnitt 45:

«Men på bakgrunn av det rettskildebildet jeg har gjennomgått, må det etter mitt syn foreligge helt ekstraordinære forhold for at det skal være aktuelt å idømme en helt betinget dom i kombinasjon med narkotikaprogram ved overtredelse av straffeloven § 232 andre ledd. Videre bør det etter min oppfatning kreves at domfeltes situasjon på domstidspunktet er så godt belyst at en helt betinget dom med høy grad av sannsynlighet er det som best ivaretar ordningens formål – å forebygge ny kriminalitet og å fremme rehabilitering, jf. forskriften § 1. Omfanget av domfeltes rusmisbruk og personlige forhold ellers, utsiktene til en vellykket rehabilitering gjennom narkotikaprogrammet, og risikoen for at soning av en ubetinget fengselsstraff vil være skadelig for en positiv utvikling, vil her stå sentralt, jf. også HR-2017-1676-A avsnitt 20.»

- (16) Også saken her gjelder overtredelse av straffeloven § 232 andre ledd om befatning med en meget betydelig mengde narkotika. Til forskjell fra 2019-saken er A også dømt etter straffeloven § 79 bokstav c fordi narkotikaomsetningen har vært utøvet som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe.
- (17) Verken loven eller forskriften utelukker bruk av ND-dom i slike tilfeller. Ved den konkrete avveiningen som må gjøres, vil imidlertid de allmennpreventive hensynene som gjør seg gjeldende ved slike narkotikaovertrædelser, innebære at terskelen for *fullt ut* betinget dom i praksis vil ligge meget høyt. Loven og forskriften åpner også for *delvis* fullbyrdingsutsettelse, men som jeg kommer tilbake til, er dette ikke et aktuelt alternativ her ut fra de konkrete forholdene i saken.

Den konkrete vurderingen

- (18) A er ved lagmannsrettens dom dømt til fengsel i fem år og to måneder for erverv og omsetning av 102 kilo hasj. Med henvisning til tingrettens bevisbedømmelse la lagmannsretten til grunn at A hadde en sentral rolle i narkotikavirksomheten:
- «A hadde en sentral rolle i distribusjonen av hasj. Tingretten har lagt til grunn som bevist at det var A som koordinerte virksomheten blant de tiltalte og at de øvrige tiltalte forholdt seg til de beskjeder og instruksjoner A ga om henting og levering av både hasj og kontanter. At A på sin side har vært underordnet andre i omsetningen av hasj, fratrar ham ikke ansvar som overordnet i det nettverket han hadde organisert og som han styrte.»
- (19) Mengden narkotika gjør det klart at overtredelsen har vært profittmotivert. Lagmannsretten la videre i straffskjerpene vekt på at A ved å holde seg på avstand fra salget av hasjen reduserte egen risiko for å bli straffet, samtidig som han satt igjen med en større del av profitten enn de øvrige i nettverket, som løp større risiko for å bli avslørt.
- (20) A er domfelt åtte ganger tidligere, blant annet for narkotikaovertrædelser. Ved Agder lagmannsretts dom 22. oktober 2020 ble han dømt for befatning med noe over 60 kilo hasj, to grove ran og grov utpressing. Straffen ble satt til fengsel i seks år og ti måneder. Forholdene i saken her er i hovedsak begått etter den forrige dommen, men før soningen ble påbegynt. Dato for endt soning av dommen fra 2020 er 25. september 2027, med mulig prøveløslatelse i juni 2025.
- (21) Ordningen med ND-dom legger opp til stor fleksibilitet med hensyn til hvem som kan være i målgruppen for programmet, jf. Ot.prp. nr. 81 (2004–2005) side 37. Ordningen er likevel

forbeholdt personer som er «avhengige av narkotika», og som dømmes for narkotikarelatert kriminalitet, jf. forskriften § 3 første ledd. Aktor har reist spørsmål ved om grunnvilkåret om avhengighet er oppfylt.

- (22) Lagmannsretten konkluderte med at vilkåret var oppfylt, og uttalte at selv om narkotikavirksomheten har vært profittmotivert, er det ingen tvil om at A har hatt et stort forbruk av cannabis, både cannabis forskrevet av lege og misbruk ut over dette. I personundersøkelsen av 20. oktober 2022 fremgår det at A selv opplyste at 2017 ble et vendepunkt for ham, og at han etter dette ikke har brukt andre rusmidler enn cannabis. I forbindelse med denne undersøkelsen informerte også fastlegen, som har kjent A gjennom mange år, om at det viktigste for ham er å holde seg rusfri.
- (23) Den oppdaterte personundersøkelsen 1. februar 2024 bekrefter at A har tatt tak i og jobber med sitt forhold til rusmidler, og at han har holdt seg rusfri under soningen så langt. Kriminalomsorgen vurderer nå A som egnet for ND-dom, men har tatt forbehold om at retten vurderer mengden hasj saken gjelder, som forenelig med slik dom. I den tidligere personundersøkelsen fra 2020 ble A ikke funnet egnet for ND-dom, blant annet ut fra lite dokumentert rusavhengighet, men denne undersøkelsen var innhentet i den tidligere saken, der tiltalen var en annen.
- (24) Ut fra de samlede opplysningene i saken finner jeg ikke grunnlag for å fravike lagmannsrettens vurdering av at grunnvilkåret om narkotikaavhengighet er oppfylt. Det er samtidig klart at mengden narkotika saken gjelder, gjør at det ikke er noen klar sammenheng mellom misbruket og den omfattende narkotikakriminaliteten. Dette, sammenholdt med det klare profittmotiv, gjør at A ikke befinner seg i kjernen av målgruppen for ND-dom.
- (25) Samtidig går det frem at A har gjort en betydelig innsats for å endre sin hverdag med tanke på rusmestring, kriminalitetsforebygging og livsendring. Han jobber aktivt med dette under soningen, og han har også startet på utdanning som så langt er meget vellykket. Utsiktene til rehabilitering fremstår ut fra dette som gode, selv om den positive utviklingen altså har skjedd innenfor rammene av nåværende soningsopphold.
- (26) Gjennomføringen av en ND-dom må skje innen utløpet av den prøvetiden retten fastsetter. Prøvetiden kan ikke strekke seg ut over fem år regnet fra endelig avsagt dom, jf. straffeloven § 34 andre ledd. I vårt tilfelle innebærer det at det – regnet fra endt soning i september 2027 av dommen fra 2020 – bare vil gjenstå om lag ett år og fem måneder til utløpet av den maksimale prøvetiden som kan fastsettes i saken her. Gjennomføring av narkotikaprogram lar seg da etter mitt syn vanskelig kombinere med en ubetinget del av en viss lengde, noe som i større grad enn en fullt ut betinget dom kunne ha gjenspeilet alvoret i saken.
- (27) Når deldom ikke er aktuelt, er spørsmålet om straffen fullt ut skal gjøres betinget på vilkår om gjennomføring av narkotikaprogram. I lys av sakens alvor må dette avgjøres ut fra kriteriene oppstilt i dommen HR-2019-1643-A avsnitt 45. Det må følgelig foreligge «helt ekstraordinære forhold», og domfeltes situasjon på domstidspunktet må være så godt belyst at fullbyrdingsutsettelse «med høy grad av sannsynlighet er det som best ivaretar ordningens formål – å forebygge ny kriminalitet og å fremme rehabilitering». Ved avveiningen mot de allmennpreventive hensynene har det selvstendig vekt at domfellelsen

gjelder narkotikaomsetning som ledd i organisert kriminalitet, og at domfelte har hatt en sentral og overordnet rolle.

- (28) Som jeg har redegjort for, har A vist en meget positiv utvikling under soningen så langt, og opplysningene i saken underbygger at han fremstår som motivert for rehabilitering til et liv uten rus og kriminalitet. Det er imidlertid vanskelig å vurdere om en utvikling innenfor rammene av et soningsopphold er tilstrekkelig til å konstatere at ND-dom med høy grad av sannsynlighet er den reaksjon som best ivaretar formålet om å forebygge ny kriminalitet og å fremme rehabilitering. En ND-dom nå innebærer heller ikke endringer i tidligere idømt straff, og gjennomføringen av programmet vil derfor måtte ligge relativt langt frem i tid.
- (29) Ut fra dette og alvoret i det forholdet A er dømt for, er det etter mitt syn ikke tilstrekkelig grunnlag i hans personlige forhold for å utsette fullbyrdingen av straffen på vilkår om gjennomføring av narkotikaprogram med domstolskontroll.

Konklusjon

- (30) Jeg er kommet til at påtalemyndighetens anke fører frem, slik at den utmålte straffen på fengsel i fem år og to måneder skal fullbyrdes i sin helhet. Til fradrag i straffen går 38 dager for utholdt frihetsberøvelse.

- (31) Jeg stemmer for denne

D O M :

Lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, endres og skal lyde:

A, født 00.00.1991, dømmes for overtredelse av straffeloven § 232 andre ledd, jf. § 231 første ledd, jf. straffeloven § 79 bokstav c til en straff av fengsel i 5 – fem – år og 2 – to – måneder.

Varetekt kommer til fradrag med 38 – trettiåtte – dager, jf. straffeloven § 83.

- (32) Dommer **Bull:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (33) Dommer **Falch:** Likeså.
- (34) Dommer **Hellerslia:** Likeså.
- (35) Dommer **Indreberg:** Likeså.

(36) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, endres og skal lyde:

A, født 00.00.1991, dømmes for overtredelse av straffeloven § 232 andre ledd, jf. § 231 første ledd, jf. straffeloven § 79 bokstav c til en straff av fengsel i 5 – fem – år og 2 – to – måneder.

Varetekt kommer til fradrag med 38 – trettiåtte – dager, jf. straffeloven § 83.